

Täysistunto

Torstai 21.10.2021 klo 15.59—21.48

7. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2020

Kertomus K 5/2021 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 25/2021 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 25/2021 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Valiokunnan puheenjohtaja Grahn-Laasonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

19.08 **Sanni Grahn-Laasonen kok** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Tosiaan, valiokunta on laatinut mietinnön Sitran toimintakertomuksesta vuodelle 2020. Sitraa voidaan visionsa, strategiansa ja työnsä teemojen perusteella luonnehtia tulevaisuustaloksi. Arvioinnin kohteena oleva vuosi 2020 oli myös tulevaisuuden ennakkoinnin ja ennakoimattomuuden näkökulmasta poikkeuksellinen, niin kuin olemme saaneet kaikki nähdä.

Silloin vielä ennen koronaa Sitra avasi vuoden 2020 paljon huomiota saaneella megatrendiraportillaan, jossa tunnistettiin megatrendeiksi ekologisen jälleenrakennuksen kii-reellisyys, väestön ikääntyminen, verkostomainen valta, teknologian sulautuminen kaik-keen ja se, että talousjärjestelmä etsii suuntaansa. Tässä vaiheessa ei vielä osattu ennakoia tulossa ollutta pandemiaa eikä myöskään sen heijastusvaikutuksia näihin megatrendeihin. Sitra päivittikin arviotaan julkaisulla megatrendeistä koronan valossa. Toisaalta me-gatrendeissä on kyse aikajänteeltään pandemiaa kauaskantoisemmista ilmiöistä.

Vuosi 2020 oli Sitralle myös ensimmäinen vuosi, jolloin vuonna 2019 uudistetun ja 1.1.2020 voimaan tulleen Sitra-lain mukainen uusi hallintomalli oli käytössä. Uudistus sel-keytti Sitran oikeudellista asemaa ja korosti Sitran toiminnan riippumattomuutta eduskun-nan vastattavana olevana itsenäisenä julkisoikeudellisena rahastona. Sitra sai myös oman hallintoneuvostonsa, ja toiminnallisesti se on organisatorisesti riippumaton valtioneuvos-tosta ja erillinen valtion budjettitaloudesta.

Sitran toiminta rahoitettiin kokonaisuudessaan sijoitustoiminnan tuotoilla, ja taloudelli-sesti vuotta 2020 voi luonnehtia sijoitustoiminnan tuottojen valossa onnistuneeksi. Merkit-tävästi normaalia suurempi kulutaso johtui erästä, joka kattoi ensimmäisen osan, 33,3 mil-joonaa euroa, yliopistojen pääomittamiseen luovutettavasta yhteensä 100 miljoonan kerta-luontoisesta panoksesta.

Talousvaliokunta korostaa Sitran asemaa riippumattomana tulevaisuustalona. Sitra ei kuitenkaan suoraan rinnastu tutkimuslaitoksiin ja yliopistoihin, vaan sen työssä korostuu erityisesti kokeilujen ja pilottien merkitys. Ne muodostavat myös suuremman menoerän,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

44 prosenttia hankkeiden kuluista. Talousvaliokunta pitää panostusta oikeana ja katsoo, ettei Sitraa pidäkään määritellä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kilpailijaksi.

Sitran visio on, että Suomi menestyy rakentamalla reilua, kestävää, innostavaa tulevaisuutta, jossa ihmiset voivat menestyä hyvin maapallon kantokyvyn rajoissa. Tämä kytkee samalla Sitran toiminnan myös Suomen kilpailukykyyn ja hallinnollisiin uudistamistarpeisiin. Sitran toiminta kuvastaa hyvin ajassa käytäviä keskusteluja ja yhteiskunnallisia paineita. Niillä suurilla kysymyksillä, erityisesti siirtymällä hiilivapaaseen talouteen ja luontokadolla, on merkittävä kytkeä talouteen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, ja Sitralla on tässä keskustelussa ja ratkaisujen etsimisessä keskeinen rooli. Vastuullisuuden ja reiluiden teemat kytkeytyvät myös Sitran toiseen keskeiseen teemaan eli datatalouteen. Datatalouden pelisäännöt ja eurooppalaisen dataekosysteemin vahvistaminen ovat keskeinen teema, jonka tulokset on tärkeää liittää myös EU-tason sääntelyratkaisuihin ja EU-vaikeuttamiseen.

Talousvaliokunta pitää Sitran teemojen valintaa onnistuneena ja perusteltuna. Toisaalta Sitran visiota ja teemojen valintaa voi merkittävydestään huolimatta — tai juuri sen vuoksi — kritisoida myös tietyistä ilmeisyydestä. Teemat ovat laajan tutkimuksen ja kokeilujen kohteena jo muutoinkin, ja tulevaisuustalon rooliin voi ajatella kuuluvan jo seuraavien suurten muutosten etsiminen ja tutkiminen. Varmasti on paikallaan kaikin tavoin, että Sitra pohtii omaa suuntaansa ja että tässä työssä hyödynnetään maksimaalisesti myöskin käytävissä olevaa tietoa laajasti myös yliopisto- ja tutkimuslaitoskentässä.

Megatrendeillä, yhteiskunnallisilla murroksilla ja rakenteellisilla uudistuksilla, esimerkiksi työelämään ja kaupungistumiseen liittyvillä kysymyksillä, on väistämättä poliittinen ulottuvuus, mikä ei kuitenkaan saisi olla esteenä rohkeillekaan keskustelunavauksille. Vaikein kysymys on tunnistaa ne hankkeet, joiden yhteiskunnallinen tuotto on korkea. Sitran korostaman avoimuuden nimissä voisi olla perusteltua tuoda toimintakertomuksessa jatkossa ehkä avoimemminkin esille, mihin kriteereihin Sitran teemojen, painopisteiden ja hankkeiden valinta perustuu ja miten päätöksentekoprosessi varmistaa sen, että hankkeita arvioidaan myös niiden yhteiskunnallisen tuoton näkökulmasta.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä myös Sitran työn vaikuttavuuden jatkuvaa arviointia. Tältä kannalta ajankohtainen on syksyille 2021 ajoittuva arvioinnin lähestymistavan ja arvioinnin toteuttamistavan päivitys.

Sitran vision valossa olisi perusteltua, että sen hankkeiden kytkeä yhteiskunnallisiin uudistuksiin, tulosten hyödynnettävyys ja hyödyntäminen konkreettisissa, hallinnollisissa, lainsäädännöllisissä ja liike-elämän rakenteiden uudistuksissa olisi nykyistään laajempaa. Osittain tämä tavoite on jo toteutunut. Myös pandemia toi Sitran agendalle konkreettisia, nopeasti ratkaistavia ongelmia. Sitra ryhtyi etsimään kestävästä elvytyksen työkaluja, pohtimaan pandemian pitkän aikavälin vaikutuksia megatrendeihin ja osallistui koronan jäljitystä helpottavien työkalujen kehittämiseen.

Vaikka tällaiset hankkeet saattavat osittain ohjata Sitraa ulos strategian mukaisesta toiminnasta, talousvaliokunta pitää hyvänä, että Sitralla on nopealiikkeisenä toimijana kyky reagoida nopeasti muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin ja tarpeisiin. Samoin talousvaliokunta pitää erityisesti koronaviruspandemiasta saatujen oppien perusteella hyödyllisenä, että Sitran ennakointityössä otettaisiin nykyistään avoimemmin ja laajemmin lukuun niin sanotut mustat joutsenet ja villit kortit, tulevaisuuden äkilliset muutostekijät ja riskit laajasti ymmärrettyinä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

Valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 5/2020 johdosta, ja valiokunnan kannanotto on seuraava: ”Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.” — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Kinnunen.

19.14 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos valiokunnan puheenjohtaja Grahn-Laasoselle mietinnön monipuolisesta esittelystä.

Itsenäisyyden juhlarahasto Sitra perustettiin vuonna 1967. Nyt keski-ikäistyneenä se on jo vuosikymmenten ajan moneen kertaan osoittanut arvonsa meille suomalaisille. Se on sijoittanut menestyksekkäästi, auttanut merkittävien keksintöjen, kuten ksylitolin, kehittämisessä, tukenut DNA-kehitystyötä ja pohtinut megatrendejä, tulevaisuuden kehityskulkuja. Sitra on kehittynyt rahoittajasta aidoksi ja avoimeksi tulevaisuustaloksi. Se on ja toimii koko Suomea varten.

Sitran asema riippumattomana tulevaisuustalona on arvokas. Se kykenee kokeilemaan, pilotoimaan erilaisia hankkeita ja ajattelemaan rohkeasti. Esimerkkejä hyvistä hankkeista on paljon: IHAN-yritysohjelma, joka päättyi äskettäin, auttoi yrityksiä luomaan uutta liiketoimintaa datan avulla. Demokratiakokeilussa pyrittiin edistämään osallisuutta, osallistumista ja vuoropuhelua erilaisin innovatiivisin kokeiluin.

Arvoisa puhemies! Keskittymällä tulevaisuuteen ja hankkeisiin, jotka muutoin saattaisivat olla liian riskialttiita, Sitra palvelee yliopistoja ja yrityksiä ja toteuttaa ajatustaan puhtaammin. Mitä laadukkaammin tämä tehdään, sitä suuremmat hyödyt siitä seuraa yhteiskunnalle. Sitran lahjoitus yliopistojen pääomittamiseen on merkittävä panostus maamme tutkimus-, koulutus- ja innovaatiotoimintaan. Sitran on jatkuvasti tarkkailtava omaa asemaansa ja tutkimustensa kohteita. Se ei saa ajautua yliopistojen kilpailijaksi. Silloin se tekisi itsensä tarpeettomaksi.

Talousvaliokunta katsoo mietinnössään, että Sitran keskeiset tutkimusalueet, kuten hiihdivapaa talous ja datatalous, ovat perusteltuja. Toisaalta valiokunta huomioi myös, että niitä tutkitaan ja kokeillaan nykyisin laajasti muutenkin. Sitran on kyettävä suuntaamaan huomionsa, kuten valiokunta sanoo, jo seuraavien suurten murrosten etsimiseen ja tutkimiseen. Sen täytyy ketterästi ja notkeasti olla askeleen edellä.

Vuosikertomus kuvaa hyvin Sitran toimintaa, joka on samalla kuva ajastamme.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja vielä valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Grahn-Laasonen.

19.17 Sanni Grahn-Laasonen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Hetki sitten esittelin tosiaan valiokunnan yksimielisen mietinnön. Ihan muutama oma ajatus Sitrasta. Pidän ensinnäkin erittäin tärkeänä sitä, että meillä on Sitran kaltainen toimija. Se on rohkea ja tärkeä, ja sillä on mielestäni kirkas rooli tulevaisuustalona, siis erityyppisenä toimijana täällä tutkimuksen ja päätöksenteon pinnassa verrattuna esimerkiksi yliopistoihin tai tutkimuslaitoksiin. Minusta sen profiili on selkeä verrattuna näihin, enkä ihan tältä osin aina sen ympärillä käytävää keskustelua myöskään täysin allekirjoita. Me tarvitaan yhä enemmän tietoon pohjautuvaa päätöksentekoa ja ratkaisukeskeisyyttä, ja tässä Sitralla on iso rooli myöskin tuoda tutkimustiedosta jalostuvaa tietoa käytännön kokeilujen kautta lähemmäs ratkaisuja ja päätöksentekoa täällä eduskunnan tasolla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

Sitran teemoja ovat datatalous ja luontokato, ja minä ajattelen, että siinä varmasti toteutuu hyvin se Sitran rooli olla askelta edellä. Kun tällä hetkellä ratkomme kaikilla mahdollisilla tasoilla sitä, miten Suomi voi päästä hiilineutraaliksi yhteiskunnaksi ja miten ilmastomuutosta pysäytetään, niin Sitra kiinnittää huomiomme siihen, että sen rinnalla biodiversiteetti on tärkeä ongelma, johon pitää myöskin löytyä ratkaisuja, jotta voimme ehkäistä ja torjua luontokatoa ja pelastaa maapalloa seuraavillekin sukupolville ja rakasta luontoamme lapsillemme. Samoin datatalous on teemana abstrakti ja aika vähän eduskuntakeskustelussa esiin nouseva, mutta kysymys on erittäin ratkaisevista kysymyksistä tässä teknologisoituvassa yhteiskunnassamme, ja näen, että näitä sääntelyratkaisuja pitää myöskin Suomen olla EU-tasolla edistämässä ja Sitra voi siinä toimia merkittävänä aloitteentekijänä.

Näiden suurten murrosten etsiminen on Sitran keskeinen tehtävä. Megatrendeihin viitataan usein, ja toivon, että eduskunnan ja Sitran yhteistyö säilyy ja kehittyy tiiviinä.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 5/2021 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.